

ССРИ ЭЛМЛӨР АКАДЕМИЯСЫНЫН АЗƏРБАЙЧАН ФИЛИАЛЫ
НИЗАМИ ад-на ӨДƏБИЙЯГ вə ДИЛ ИНСТИТУТУ

И 163.11

МУЗАКИРƏ ҮЧҮН

928

АЗƏРБАЙЧАН ДИЛИНИН ИМЛА ГАЙДАЛАРЫ

ЭААз ФИЛИАЛЫ НƏШРИЙЯТЫ
Баки — 1944

158

1961

ШДЗ-11.4/18
А-40

Азәрбайчан дилинин имла гайдалары

I. СӨЗ КӨКЛӘРИНИН ЯЗЫЛЫШЫ

A. Сөзләрин баш сәсләринин язылышы

§ 1. Баш сәси һәм б, һәм дә п илә дейилән сөзләр ики ерә бөлүнүр:

а) б илә языланлар:

бәс	битишмәк	бүкмәк
бичин	будаг	бүрүнч
бичмәк	бутулка	бүтөв
Бикә	бухар	бүтүн
бишмәк	бухары	бычаг
битмәк	боҗча	бычгы...

б) п илә язынланлар:

патрон	пишик	позмаг
пахыл	пити	пусгу...

§ 2. Баш сәси һәм д, һәм дә т илә дейилән сөзләр ики ерә бөлүнүр:

а) д илә языланлар:

дамга	диш	дүшбәрә
Дашкәнд	дузаг	дүшмәк
дик	дустаг	дүшмән
диксинмәк	дүкан	дүшүнмәк...

б) т илә языланлар:

тикан	титрәмәк	тут	түтәк
тикмәк	тумурчуг	тутмаг	төкмәк...

§ 3. Баш сәси һәм э, һәм дә э илә дейилән сөзләр э илә язылыр:

эв	эйнәк	эниш	Эрмәнистан
эйб	эн	эркәк	эртә
эйван	эндирмәк	эркән	эшг...

928

§ 4. Баш сәси һәм **һ** илә, һәм дә **һ**-сыз дейилән сөzlәр ики ерә бөлүнүр:

а) **һ** илә языланлар:

һин	һөрмәк	һөрүмчәк	һүркүч
һиндли	һөрүк	һүркмәк	һычгырмаг...

б) **һ**-сыз языланлар:

асан	элбәт	араба
ачар	элбәттә	инди...

§ 5. Баш сәси чох заман **и**, бә'зән дә **ы** илә дейилән сөzlәр **и** илә язылыр:

ишыг, илдырым, илыг, илхы, ираг, инанмаг...

§ 6. Баш сәсләри чох заман **ов**, бә'зән дә **ав**, **ой** илә дейилән сөzlәр **ов** илә язылыр:

ов, **овчу**, **овламаг**, **овлаг**, **овуг**, **овмаг**, **овуч**...

Б. Сөzlәрин орта сәсләринин язылышы

§ 7. Орта сәси һәм **э**, һәм дә **э** илә дейилән сөzlәр ики ерә бөлүнүр:

а) **е** һәрфи илә языланлар:

бетәр	кениш	пенчәк	сечки
дейил	керчәк	пешә	чевирмәк
һейбә	нефт	севинч	верки
һейва	нештәр	севки	чечен
һеча	пендир	секаһ	пешкәш

б) **э** илә языланлар:

бәнзәтмәк	кәтирмәк	чәйирткә	чәкчәки
дәйирман	ләчәк	чәки	чәрәз
һәйәчан	пәнчә	чәкишмәк	шәкәр
кәзмәк	пәнчәрә	чәкич	шән...

§ 8. Орта сәси һәм **э**, һәм дә **и** илә дейилән сөzlәр **е** илә язылыр:

демәк, кеймәк, һекайә, һесаб, мейвә, емәк, ейә (аләт)..

§ 9. Орта сәси һәм **й**, һәм дә **к** илә дейилән сөzlәр ики ерә бөлүнүр:

а) **й** илә языланлар:

ийнә, дәйирман, дәйәр, дүйү, ийирми, әйри, ийдә, көйәрчин, дөймәк, әйинти, көйәрти...

б) **к** илә языланлар:

икид, әкәр, мәкәр, дижәр, шакирд, Нимар...

§ 10. Орта сәси **х** илә дейилиб, бә'зән **г** илә дә язылан сөzlәр анчаг **х** илә язылыр:

яхшы, яха, чуха, ахшам, яхын, вахт, сахламаг, йыхмаг...

§ 11. Орта сәси чох заман **ов**, бә'зән дә **оу**, **о**, **ой**, **ав** шәклиндә дейилән сөzlәр **ов** илә язылыр:

довшан, йовшан, говун, говушмаг, говмаг, гырговул, товуз, човдар, Бузовна...

§ 12. Орта сәси һәм **н**, һәм дә **м** илә дейилән сөzlәр **н** илә язылыр:

инди, гоншу, зәнбил, шәнбә, сүнбүл, Гәнбәр...

Г е й д. Амбар сөзү мүстәснадыр.

§ 13. Орта сәси бә'зән ерини дәйишәрәк ишләнән сөzlәр (метатеза), дейилдийи кими язылыр:

асгырмаг	күлфәт	өскүрүк	торпаг
кирпик	көстәриш	өскүрмәк	чылпаг
көрпү	көстәрмәк	тәрпәнмәк	ярпаг...

§ 14. Ашағыдаки кими сөzlәр, дилимиздә ишләндийи үзрә, ики ерә бөлүнүр:

а) галын сайтлә языланлар:

ағыл	нағд	суал	халы
гайда	нағыл	тайфа	халча
гала	наһар	тамам	хата
давам	нахыш	тамаша	һава
заман	раһат	тахт	һагг
имтаһан	саат	фағыр	чаваб
каман	Садыг	файда	чаван
лазым	салам	фарағат	чафа
маариф	саламат	халг	хатирә...

б) инчә сайтлә языланлар:

бәрабәр	кәнар	тәрәзи
бәхт	кәнаф	тәзә
бәхтәвәр	кәтан	тәсдиг
гәбул	мәхсус	хәмир
гәрар	Мирзә	хәтир
дәнә	дәнәвәр	чүмә...

§ 15. Әслиндә бир һечалы олан ашағыдаки кими сөzlәр ики ерә бөлүнүр:

а) ики сайтли оланлар:

этир	исим	синиф	шеир
зеһин	Мисир	тохум	шәһәр
зүлүм	өмүр	феил	шәкил
изин	сәтир	фикир	чисим...

Г е й д. Тохум, шәһәр сөzlәриндән башгаларынын янына, сайтлә башланан бир шәкилчи кәлдикдә, икинчи һечанын сайти атылыр:

исим—исмин, исмә, исми
феил—фе'лин, фе'лә, фе'ли...

б) бир сайтли оланлар:

гейд	гисм	эср	сәдр
гәбз	һәзм	лүтф	фәхр
гәдр	һәрф	нәбз	шәхс
гәсд	әкс	нәфс	эйб
гәср	әсл	сәбр	әлм...

§ 16. Үчүнчү һечасы һәм и, һәм дә ә илә дейилән сөzlәр и илә язылыр:

мүбаһисә	мүгавимәт	мүлаһизә
мүбаризә	мүгавилә	мүнасибәт
мүдафиә	мүәссисә	мүрачиәт
мүгәддимә	мүзакирә	мүһакимә...

§ 17. Орта сәси һәм и, һәм дә йи илә дейилән сөzlәр и илә язылыр:

айд	даим	зәиф	саир
аилә	даирә	маил	хаин
баис	заил	наил	шаир...

Г е й д. Исмайыл, Микайыл, Чәбрайыл... кими адлар мүстәснадыр.

§ 18. Биринчи һечасындаки сайт О, Ө, Ә, Э вә я Ү илә дейилән сөzlәр Ө илә язылыр:

дөвләт	мөвге	нөгтә	һөкм
дөвр	мөвзу	өһдә	нөгсан
зөвг	нөв	өвлад	һөкумәт
көвһәр	нөвбә	шөвг	һөрмәт...

§ 19. Ашағыдаки кими сөzlәрин биринчи һечасынын сайти үч шәкилдә язылыр:

а) Ә илә:

Сәһһәт, әлач, әләвә, сәяһәт, сәһийә, чәһәт, мәнтәгә, Мәчид, гәнаәт, хәянәт, фәрасәт...

б) И илә:

Видади, сиясәт, чинайәт, рича, сифәт, фирсәт, биллур, гираәт, ничат...

в) Ү илә:

Фүзули, үсул, шүүр, һүчум, шүчаәт, сүвари, рүшвәт, үсян, лүзум...

§ 20. Гоша сәслә дейилән сөzlәр олдуғу кими язылыр:

тогга	коммунист
диггәт	сессия
һагг	касса
саггал	биллур...

В. Сөzlәрин сон сәсләринин язылышы

§ 21. Сон сәси ч, ч вә бә'зән дә ш илә дейилән сөzlәр ч илә язылыр:

күч, динч, кеч, ағач, чәкич, гылынч, сүзкәч, кәрпич, севинч...

§ 22. Сон сәси д, бә'зән дә т илә дейилән сөzlәр д илә язылыр:

гәнд	икид	күкүрд	сөйүд
гурд	кәмәнд	палыд	сүд
дөрд	кәнд	полад	юрд...

Г е й д. Булут сөзү мүстәснадыр.

§ 23. Сон сәси г, г вә я х илә дейилән сөzlәр г илә язылыр: яйлаг, гышлаг, гонаг, папаг, парлаг, чылпаг, торпаг, охумаг, язмаг...

§ 24. Сон сәси х илә дейилән тәкһечалы исим, сифәт, сай вә әмр формалары х илә язылыр:

ох, арх, чоҗ, гырх, галх!, чых!...

§ 25. Сон сәси к, к вә я й илә дейилән чоҗһечалы сөzlәр к илә язылыр:

әмәк, чичәк, бөйүк, кичик...

§ 26. Сону чүт самитли сөзлөр, айрыча язылдыгда вэ өзләр-индэн сонра сайтлэ башланан шәкилчи гәбул этдикдә, чүт самитлэ язылыр:

а) һагг	зидд	сәдд	фәнн
һәдд	мүһүмм	сәрһәдд	хәтт
зәнн	рәдд	сирр	шәкк...

б) һәдди, сәрһәдди, хәтти...
һәддә, сәрһәддә, хәттә...
һәддин, сәрһәддин, хәттин...

Гейд. Юхарыдаки сөзләр өзләриндэн сонра самитлэ башланан шәкилчи гәбул әдәрсә, чүт самитин бири дүшүр:

һәддән (артыг), сәрһәддән (узаг), һаглы, шәксиз, зиддир...

Г. Сөзләрин сон һечаларынын язылышы

§ 27. Сон һечасы ов, ав, о, оу, ой кими дейилән сөзләр ов илә язылыр:

алов, бузов, бухов, охлов, плов...

§ 28. Бир сыра сөзләр, сон һечаларынын сайтинә көрә, ики эрә бөлүнүр:

а) у илә языланлар:

аһу	арзу	маһуд	сабун
армуд	мазут	намус	чувалдуз...

б) ы илә языланлар:

абыр	ахыр	гайғы	памбыг
ағы	барыт	гарпыз	ярпыз...

§ 29. Сон һечасы өв, әв, өй вә я ө илә дейилән сөзләр өв илә язылыр:

бүтөв, бүлөв, күнөв, көсөв...

§ 30. Эрәбчәдән дилимизә кечмиш, икинчи вә сон һечасы ү вә я и илә дейилән сөзләр ү илә язылыр:

мүмкүн, мүшкүл, мүһүмм, Мүслүм, Мөһсүн...
тәчрүбә, тәрчүмә...

Гейд. Мүхбир, мүдир сөзләри мүстәснадыр.

Ә. Апострофлу сөзләрин язылышы

§ 31. Нечалары арасында апостроф олан сөзләр:

бә'зән	мә'на	тә'гиб	фир'он
бә'зи	мә'рифәт	тә'йин	чүр'әт
вә'дә	мә'рузә	тә'кид	шә'н
дә'вәт	мәс'ул	тә'лигә	шө'бә
ә'ла	мә'сум	тә'лимат	шө'лә
ән'әнә	мә'юс	тә'мин	ә'лан
гит'ә	неш'ә	тә'мир	ә'малатхана
мә'дә	нә'рә	тә'нә	ә'тибар
мә'дән	рә'й	тә'риф	ә'тина
мә'зунийәт	сә'й	тә'сир	ә'тираф
мә'лум	сүр'әт	тә'тил	ә'тираз...

Гейд. Ашағыда көстәрилән бир сыра сөзләр апостроф-суз язылыр:

Шәфи, Чәфәр, дәфә, чәм, нөв, гәт, мовзу, мәнбә, сәнае...

Бу кими сөзләрә шәкилчиләр артырылдыгда да апострофсуз язылыр:

сәнае, сәнаеин, сәнаеә, сәнаедә, сәнаедән, сәнаели...

§ 32. Самитләрдән сонра е (й + ә) әшидилән интернационал сөзләрдә е-дән әввәл апостроф язылыр:

об'ект	фел'етон	ател'е
суб'ект	п'еса	Мол'ер...

II. ШӘКИЛЧИ, БАҒЛАЙЫЧЫ ВӘ ГОШМАЛАРЫН ЯЗЫЛЫШЫ

§ 33. Бир чүр языланлар:

1) хүсуси адлардан вә нисбәт шәкилчиләриндән сонра кәлән-кил:

Һәсәнкил, анамкил...

2)-дәк гошмасы:

әвәдәк, бағчаядәк...

3) әзизләмәк вә кичилтмәк мә'насында олан вә айры язылан чан нидасы:

ана чан!	Күлүш чан!
бала чан!	Барат чан!

4) айры язылан ки бағлайычысы:

языр ки,	одур ки,	яхшы ки,	тутаг ки,
деди ки,	о ки,	йохса ки,	белә ки,
о адам ки,	демәли ки,	инди ки,	әлә ки...

5) сифэт дүзэлдэн-ки (вэ я-дэки):

ахшамки, сәһәрки, күндүзки, эввәлки, бу күнки...

дағдаки, дүздәки...

будағынки, көкүнки...

§ 34. Ики чүр языланлар:

1) ерлик шәкилчиси-да,-дә:

бағда, эвдә...

бунда, онда, һамысында...

2) бағлайычы да, дә:

бағ да, эв дә

о да, бу да, һамысы да...

3) тә'кид нидасы да, дә:

тез ол да

өзү дейир дә...

4) битишик язылан-чан,-чән:

бағачан, эвәчән...

5) сифэт дүзэлдән-и,-ви:

дахили, харичи, сияси, тарихи.

Шәрғи, Гәрби, Шимали, Чәнуби...

күтләви, кимйәви, Низами Кәнчәви...

6) исим дүзэлдән-ийят,-иййәт:

ичтимаийят
эдәбийят

күллийят
тәбийийят

чәмиййәт
әбәдиййәт

кейфиййәт
вәзиййәт...

7) феил көкләриндән сифэт дүзэлдән-ган,-кән...

чалышган, дөйүшкән...

8) феил көкләриндән сифэт дүзэлдән-аған,-әйән...

чалаған
вурраған

кәзәйән
күләйән...

§ 35. Үч чүр языланлар:

Бағлама формасы дүзэлдән икән (сонү сайтли сөзләрден сонра—икән, сонү самитли сөзләрден сонра—кән):

язмалы икән, демәли икән...

дағда икән, дүздә икән...

язаркән, кәләркән...

Гейд. Лазым кәлән ердә икән әвәзинә—йкән форма-сында вә сөзә битишик язылыр:

әвдәйкән, ичласдайкән...

§ 36. Дөрд чүр языланлар:

1) дүзәлтмә исим шәкилчиләри:

балыгчы, чөрәкчи, гоюнчу, үзүмчү...

2) сифэт дүзәлдән шәкилчиләр:

бабагчы, ишчил, гушчул, өлүмчүл...

3) фе'ли бағламалар:

яздыгча, ишләдикчә, охудугча, көрдүкчә...

4) чүмләннин хәбәр шәкилчиләри:

китабдыр, гәләмдир, чохдур, сөздүр...

5) феил көкләриндән исим вә сифэт дүзәлдәнләр:

а)-гы,-ки,-ғу,-кү:

сатгы, сечки, пусгу, бөлкү...

б)-гын,-кин,-гун,-күн

сатгын, кәскин, тутгун, өткүн...

в)-гы,-ки,-гу,-кү:

чалғы, севки, вурғу, бөлкү...

г)-гын,-кин,-гун,-күн:

гызгын, кәркин, йорғун, сүзкүн...

6) сифэт дүзәлдәнләр:

а) савадлы, әлмли, дузлу, күмүшлү...

азәрбайчанлы, бәрдәли, товузлу, көйнүклү...

б) сайсыз, сәссиз, пулсуз, сөзсүз...

7) сифэт вә саир категория дүзәлдәнләр:

а) рәгс вә нәғмә адлары: чейраны, вагзалы, иннабы, баяты...

б) палтар адлары: чәркәзи, күрдү...

в) рәнк адлары: бадымчаны, абы, нарынчы, зоғалы, дәмири, гәһвәйи, күмүшү...

г) һавайы, савайы...

§ 37. Беш чүр языланлар:

1) самитлэ гуртаран сөзлөрдөн сонра битишик язылан-ла,-лэ, сайтлэ гуртаран сөзлөрдөн сонра айры язылан илэ баглайгычы вэ гошмалары:

китабла, дэфтэрлэ, атамла, нэнэмлэ...
ана илэ, нэнэ илэ...
анасы илэ, нэнэси илэ...

Гейд 1. Лазым кэлэн ердэ-йла,-йлэ илэ дэ язылыр:
анасыйла, нэнэсийлэ...

Гейд 2. Зэрфлөрдэ илэ битишик язылыр:
тамамилэ, хүсусилэ...

Гейд 3. Мүстэсна халларда илэ айры да языла билэр.

2) ер билдирэн-стан, -ыстан, -истан, -устан, -үстан дүзэлтмэ шәкилчиләри:

Эрмәнистан, Дағыстан, Түркмәнистан, Монголустан, Күрчү-стан...

III. ИДИ ВЭ ИМИШ КӨМӘКЧИ ФЕИЛЛӘРИНИН ЯЗЫЛЫШЫ

§ 38. Иди көмәкчи фе'ли:

ары иди, дэри иди, гузу иди, сүрү иди...

Гейд. Лазым кәлдикдә ашағыдаки формада да языла билэр:

арыйды, дэрийди, гузуйду, сүрүйдү...
язмышды, кәзмишди, дурмушду, көрмушдү...
язсайды, кәзсәйди...
китабды (китаб иди), дэфтәрди (дэфтәр иди)...
гоюнду (гоюн иди), үзүмдү (үзүм иди)...

§ 39. Имиш көмәкчи фе'ли:

ары имиш, дэри имиш, гузу имиш, сүрү имиш...

Гейд. Лазым кәлдикдә ашағыдаки формада да языла билэр:

арыймыш, дэриймиш, гузуймуш, сүрүймүш...
языбмыш, кәзибмиш, дурубмуш, көрүбмүш...
язсаймыш, кәзсәймиш...
китабмыш, дэфтәрмиш, гоюнмуш, үзүммүш...

IV. МҮРӘККӘБ СӨЗЛӘРИН ЯЗЫЛЫШЫ

А. Битишик языланлар:

§ 40. Ики сөздән әмәлэ кәлән адлар битишик язылыр:

Ағамәммәд	Әбүлхәсән
Хошгәдәм	Күлчөһрә
Мәммәдәли	Әбдүррәһим
Шаһвәләд	Чәләләддин...

Гейд. Ики сайт бир арая дүшдүкдә, биринчи сөзүн сон сайти атылыр, икинчининки исә галыр.

Әләкбәр, Әләскәр, Мирзәли, Пачаға...

§ 41. Фамилия ериндә ишләнән оғлу, задә,-ов,-ев,-ова,-йов,-йова... сөз вә шәкилчиләри сөзә битишик язылыр:

Короғлу	М. Ф. Ахундов
Һәсәноғлу	Һагвердиев
Әзимзадә	Чапаев
Мәммәдгулузадә	Бакиханов
Бабазадә	Пономарйов

Гейд. Оғлу сөзү фамилия билдирмәйәндә айры язылыр.

§ 42. Ики вә даһа артыг көкдән әмәлэ кәлән вә бир мәнә билдирән мүрәккәб исимләр (һейван, чай, дағ, битки... адлары) битишик язылыр:

Ағдам	гырхаяг
Ағдаш	дүнякөрүшү
Ағсу	әлүзюян
Арпачай	иланбалығы
аяггабы	истот
Базарчай	итбурну
бешбармаг	кәклийоту
бешиллик	машынгайырма
газаяғы	Көйчай
гайынана	күнбатан
гайыната	күндоған
Гарабаг	күнәбахан
гарабаттаг	өзүнүтәнгид
гарабирчәк	өрдәкбурун
Гарачай	Пирсаат
Гараязы	сарыкөйнәк
гарғадузу	сачаяг
Гарғадүзү	суити
гарынгулу	һачылейләк
гузугулағы	үчбучаг
гушәппәйи	чайоту
Гырат	чалкечир...

§ 43. Ашағыдаки интернационал сөзләрден мүрәккәб сөз әмәлә кәтирмә гануну русчада олдуғу кимидир:

киномеханик	микроорганизм
микробиология	микрофотометр
калориметр	гидроэлеватор...

§ 44. Ики сөздән әмәлә кәлиб бир мә'на билдирән мүрәккәб сифәт вә зәрфләр битишик язылыр:

алакөз	гарагаш	сөзбир
ачкөз	гозбел	сүдәмәр
бешбучаглы	дилбир	узунбойлу
бешмәртәбәли	дөрдүнсүрлү	чанбир
бирһүркүчлү	әлбир	шириндилли...

§ 45. Шиддәтләндирмә дәрәчәси билдирән өн шәкилчиләрлә сифәтләр битишик язылыр:

апачыг	көмкөй	гупгуру
бүсбүтүн	ямяшыл	сапсары
чырчылпаг	гапгара	тумтурш
дүмдүз	гыпгырмызы	бомбош...

§ 46. Ба-, -бә-шәкилчиләри васитәси илә исим, сифәт вә зәрфләрдин тәкрат әдилмәсиндән әмәлә кәлән мүрәккәб сөзләр битишик язылыр:

гарабагара	әлбәәл	саатбасаат
далбадал	илбәил	тайбатай
ербәер	күнбәкүн	эвбәәв...

§ 47. Арасында-һа-шәкилчиси ишләнәрәк тәкрат әдилән, сону саит вә чинкилтили самитлә битән мүрәккәб сөзләр битишик язылыр:

язһаяз	гырһагыр
кәлһакәл	кәзһакәз
чалһачал	еһае...

Г е й д. Тәкрат әдилән әмр формаларынын биринчи тәрәфи кар самитлә битәрсә-һа-әвәзинә-а-вә я -ә-язылыр:

басабас	гачагач
тутатут	гапагап
ичәич	кәсәкәс...

§ 48. Садә бағлайчыларын вә садә бағлайчы илә башга категорияларын бирләшмәсиндән әмәлә кәлән ашағыдаки мүрәккәб бағлайчылар битишик язылыр:

чүнки	вахтаки	һәмчинин	һабелә
таки	һалбуки	яхуд	һәрчәнд
санки	һәинки		һәрках
кашки	яинки		

Г е й д. һәр сөзү сифәт ериндә ишләнәрсә айры язылыр:
һәр вәтәндаш, һәр ишчи...

§ 49. Сонуна хана, намә, хаһ, каһ, кар, күзар... гошмагла дүзәлән мүрәккәб сөзләр битишик язылыр:

гираәтхана	„Һоһһоһнамә“	хейирхаһ
китабхана...	мүрачиәтнамә	дилхаһ
чаркаһ	тәләбкар	каркүзар
секаһ...	фүсүнкар...	ишкүзар

Б. Дефис вә тире илә языланлар:

§ 50. Мүхтәлиф шәкилдә тәкрат әдилән вә бир мә'на билдирән сөзләрдин арасында дәфис (-) язылыр:

а) әйни сөзләрдин тәкраты илә языланлар:

бир-бир	күлә-күлә	баш-баша
үч-үч	яваш-яваш	бирдән-бирә
каһ-каһ	һай-һай	диз-дизә
парча-парча	пәһ-пәһ-пәһ	ян-яна

б) мә'нача бир-биринә яхын вә я зидд олан айры-айры көкләрдән дүзәләнләр:

1) гол-будаг	2) яхшы-яман
фикир-зикир	кеч-тез
гоһум-гардаш	алт-үст
ата-баба	вар-йох
арвад-ушаг	кәлиш-кедиш
әл-аяг	алғы-сатгы...

в) айрылыгда мә'на вермәйән вә я башга мә'на верән сөзләрден дүзәләнләр:

кол-кос	кәлә-көтүр
чолма-чочуг	гырын-гырты
сир-сифәт	адда-будда
биш-дүш	чөр-чөп...

г) әйни сөзүн әввәлине я м-кәтирмәклә, я дамаг саитини додаг саитинә чевирмәклә дүзәләнләр:

аз-маз, тәһәр-төһүр, пул-мул

§ 51. Биринчи тәрәфин сонуна бә'зән -р, бә'зән дә -әр, -ар, икинчи тәрәфин сонуна исә, -мәз, -маз шәкилчиләринин кәлмәси илә тәкрат әдилән мүрәккәб бағлама формалары дефис (-) илә язылыр:

язар-язмаз	башлар-башламаз
кәләр-кәлмәз	ишләр-ишләмәз
көрәр-көрмәз	истәр-истәмәз...

§ 43. Ашағыдаки интернационал сөзлөрдөн мүрөккөб сөз эмәлә кәтирмә гануну русчада олдуғу кимидир:

киномеханик	микроорганизм
микробиология	микрофотометр
калориметр	гидроэлеватор...

§ 44. Ики сөздән эмәлә кәлиб бир мә'на билдирән мүрөккөб сифәт вә зәрфләр битишик язылыр:

алакөз	гарагаш	сөзбир
ачкөз	гозбел	сүдәмәр
бешбучаглы	дилбир	узунбойлу
бешмәртәбәли	дөрдүнсүрлү	чанбир
бирһүркүчлү	элбир	шириндилли...

§ 45. Шиддәтләндирмә дәрәчәси билдирән өн шәкилчиләрлә сифәтләр битишик язылыр:

апачыг	көмкөй	гупгуру
бүсбүтүн	ямяшыл	сапсары
чырчылпаг	гапгара	тумтурш
дүмдүз	гыпгырмызы	бомбош...

§ 46. Ба-, -бә-шәкилчиләри васитәси илә исим, сифәт вә зәрфләрдин тәкрат әдилмәсиндән эмәлә кәлән мүрөккөб сөзләр битишик язылыр:

гарабагара	элбәәл	саатбасаат
далбадал	илбәил	тайбатай
ербәер	күнбәкүн	эвбәәв...

§ 47. Арасында-һа-шәкилчиси ишләнәрәк тәкрат әдилән, сону саит вә чинкилтили самитлә битән мүрөккөб сөзләр битишик язылыр:

язһаяз	гырһагыр
кәлһакәл	кәзһакәз
чалһачал	еһае...

Г е й д. Тәкрат әдилән әмр формаларынын биринчи тәрәфи кар самитлә битәрсә-һа-әвәзинә-а-вә я -ә-язылыр:

басабас	гачагач
тутатут	гапагап
ичәич	кәсәкәс...

§ 48. Садә бағлайычыларын вә садә бағлайычы илә башга категорияларын бирләшмәсиндән эмәлә кәлән ашағыдаки мүрөккөб бағлайычылар битишик язылыр:

чүнки	вахтаки	һәмчинин	һабелә
таки	һалбуки	яхуд	һәрчәнд
санки	нәинки		һәрках
кашки	яинки		

Г е й д. һәр сөзү сифәт ериндә ишләнәрсә айры язылыр:
һәр вәтәндаш, һәр ишчи...

§ 49. Сонуна хана, намә, хаһ, каһ, кар, күзар... гошмагла дүзәлән мүрөккөб сөзләр битишик язылыр:

гираәтхана	„Һопһопнамә“	хейирхаһ
китабхана...	мүрачиятнамә	дилхаһ
чарках	тәләбкар	каркүзар
секах...	фүсүнкар...	ишкүзар

Б. Дефис вә тире илә языланлар:

§ 50. Мүхтәлиф шәкилдә тәкрат әдилән вә бир мә'на билдирән сөзләрдин арасында дәфис (-) язылыр:

а) әйни сөзләрдин тәкраты илә языланлар:

бир-бир	күлә-күлә	баш-баша
үч-үч	яваш-яваш	бирдән-бирә
ках-ках	һай-һай	диз-дизә
парча-парча	пәһ-пәһ-пәһ	ян-яна

б) мә'нача бир-биринә яхын вә я зидд олан айры-айры көкләрдән дүзәләнләр:

1) гол-будаг	2) яхшы-яман
фикир-зикир	кеч-тез
гоһум-гардаш	алт-үст
ата-баба	вар-йох
арвад-ушаг	кәлиш-кедиш
эл-аяг	алғы-сатгы...

в) айрылыгда мә'на вермәйән вә я башга мә'на верән сөзләрдин дүзәләнләр:

кол-кос	кәлә-көтүр
чолма-чочуг	гырын-гырты
сир-сифәт	адда-будда
биш-дүш	чөр-чөп...

г) әйни сөзүн әввәлине я м-кәтирмәклә, я дамаг саитини додаг саитинә чевирмәклә дүзәләнләр:

аз-маз, тәһәр-төһүр, пул-мул

§ 51. Биринчи тәрәфин сонуна бә'зән -р, бә'зән дә -әр, -ар, икинчи тәрәфин сонуна исә, -мәз, -маз шәкилчиләрдин кәлмәси илә тәкрат әдилән мүрөккөб бағлама формалары дефис (-) илә язылыр:

язар-язмаз	башлар-башламаз
кәләр-кәлмәз	ишләр-ишләмәз
көрәр-көрмәз	истәр-истәмәз...

§ 52. Ики сөздән эмәлә кәлән сифәтләр арасында вә бағлайычысы ишләдилә биләрсә, дефислә язылыр:

тәбии-әлми (әсәр)
 тарихи-ичтимаи (һадисә)
 физики-чографи хәритә
 чөкәк-ғабарыг (ян)
 әдәби-бәдии (әсәр)..

§ 53. Чәһәтләр арасыны анладан мүрәккәб сөзләр дефислә язылыр:

шимал-шәрг	шимал-гәрб	норд-ост
чәнуб-шәрг	чәнуб-гәрб	норд-вест...

§ 54. Ики вә даһа артыг сөздән эмәлә кәлән, арасында вә бағлайычысыны гоймаг мүмкүн олан гошма сөзләр дефислә (-) язылыр:

а) фәһлә-кәндли (мүхбири)
 дил-әдәбийят (факултети)
 дил-додаг (сәси)
 тичарәт-сәнае (мәркәзи)
 инзибати-тәсәррүфат (шө'бәси)
 магнит-электрик (далғасы)
 „Русча-азәрбайчанча лүғәт“
 электрик-ишыг-су (мүаличәханасы)
 Совет-Монгол (гошуну)

б) квадрант-электрометр	социал-демократ
килограмм-калори	баскет-бол...
грамм-эквивалент	

в) киловатт-саат	пуд-верст
адам-күн	килограмм-метр...
тонн-километр	

§ 55. Мүстәгилл ишләнен ики исимдән вә мүхтәлиф ад категорияларындан (ад, фамилия, тәхәллүс...) дүзәлән вә бир мәнә билдирән чографи хүсуси адлар дефислә вә баш һәрфлә язылыр:

Алма-Ата	Нарян-Мар
Маһач-Гала	Нью-Йорк...
Ростов-Дон	Гасым-Исмайылов (району)
Аму-Дәря	Әли-Байрамлы (району)...

§ 56. Тарихи бир һадисәни, әлми нәзәриййә вә я гануну бүтәвлүкдә анладан хүсуси исимләр тирә (-) вә бөйүк һәрфлә язылыр:

Бойл—Мариотт (гануну)
 Риво—Роччи (манометри)
 Маркс—Энгелс—Ленин—Сталин (байрағы)...

§ 57. Ики һәдд арасыны билдирән гоша сөзләр арасында тирә (-) язылыр:

а) мәсафә анладанлар:

Москва—Волга каналы	Москва—Владивосток
Самур—Дәвәчи каналы	(һава хәтти)
Баки—Чулфа (д. й.)	Баки—Тбилиси—Батуми
	(истигамәти)

б) вахт анладанлар:

1. Отуз доггуз—гырхынчы || 39—40-чы (дәрс или) гырх—гырх биринчи || 40—41-чи (дәрс или)
2. Он алты—ийирминчи || XVI—XX (әсрләр...) он бир—он дөрдүнчү || XI—XIV (әсрләр...)
3. Ийирми беш январ—ийирми беш феврал || 25/I—25/II (мә'зунийәти) ийирми едди июн—беш июл || 27/VI—5/VII (конферансы)
4. Июл—октябр (айлары) январ—март (айлары)...
5. Шәнбә—базар (күнләри) чүмә—базар (күнләри)...

в) мигдар билдирәнләр:

ийирми—ийирми беш || 20—25 (адам)
 әлли—әлли беш || 50—55 (манат)

§ 58. Фарсчадан дилимизә кечән бә'зи бирләшмә формалары дәфис (-) илә язылыр:

баяты-Шираз
 баяты-күрд
 баяты-Исфәһан
 Шикәстейи-фарс
 нөгтейи-нәзәр...

В. Айры языланлар:

§ 59. Икидән артыг сөздән эмәлә кәлән мүрәккәб сифәтләр айры язылыр:

бармаг шәкилли дамарлы (ярпаг)
 ики гат дишли (ярпаг)
 он ики мәртәбәли (әв)
 харичә чәкилмиш чох бучаглы (чеврә)